

ТЮРКОЛОГІЧНЕ ЛІТО В ЛИТОВСЬКОМУ ТРАКАЇ

ЯК ми знаємо, тюркомовні караїмські спільноти проживають нині локально у Литві, Польщі, Росії та Україні, велика кількість караїмів проживає за кордоном. Вони використовують їхню рідну мову у релігійній практиці, проте у радянський період заборона їхнього релігійного культу спричинила неможливість передавати свою релігійну, мовну, культурну спадщину молодшим поколінням. Сьогодні ці спільноти мають мотивацію, щоб поновити свою унікальну тюркську культуру та конфесійну практику. Єдиною спільнотою, що все ще повністю володіє мовними навичками, є караїмська спільнота Литви. Розширення мовної компетенції спільноти є невідкладною проблемою, оскільки носії мови, котрі все ще можуть передавати її молодшим поколінням, старші за сімдесят років. Саме тому спільним міжнародним проектом УЇСБІ було заплановано оживити цю лінгвістичну та культурну компетентність та привити її решті караїмських родин, що мешкають у інших місцях світу. Проф. університету Уппсала (Швеція) д-р. Ева Агнес Чато Йогансон протягом декількох років задокументувала лінгвістичний спадок громади литовських караїмів, у співпраці із Девідом Натаном (департамент лінгвістики архіву мов, що перебувають під загрозою зникнення, Школи орієнтальних та африканських студій (SOAS) Лондонського університету), залучаючи мультимедійні ресурси для ревіталізації караїмської мови. Університети – партнери проекту, якими стали університет Уппсала (Швеція), Вільнюський університет, Інститут культур, що не мають державності (Литва), Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Україна), відділення гебраїстики, арамеїстики та караїмістики Інституту орієнталістичного Познанського університету ім. Адама Міцкевича (Польща) та проект Ганса Раузінга щодо мов, котрі перебувають під загрозою зникнення, SOAS (Лондон), вже не перший рік співпрацюють у розробці мультимедійних ресурсів для караїмських громад світу та організовують караїмські літні школи в м. Тракаї.

Зазначимо, що Швеція віддавна відіграє важливу роль в історії литовських караїмів: перший контакт між університетом Уппсала та караїмськими общинами було розпочато Густавом Перінгером Ліллібладом (1651–1710), професором східних мов, що відвідав караїмські спільноти Балтійського регіону у 1690-х рр., а пам'ять про Перінгера було збережено караїмською общиною. Таким чином, спадкоємність Швеції у підтримці боротьби за збереження мови та культурної спадщини караїмів вільної Литви після розвалу СРСР була практично природною. Найбільш цінна сторона цієї спадкоємності – нинішня надійність та стабільність шведської підтримки. Це дало великий стимул продовженню караїмсько-шведськими інституціями через багато років, тим більше що першим директором Литовського інституту у Швеції був караїм.

Так, проектом УЇСБІ Шведського інституту було фінансовано літні курси за участю більше сотні караїмських дітей та молоді в червні 2000 р. та в 2004–2006 рр. Літо 2007 року стало продовженням цієї успішної ініціативи: для школи караїмської мови, що працювала 2.07.2007–13.07.2007 р. в Тракаї, вперше було опубліковано спеціальний підручник, у якому було задіяно нову методику навчання втраченої рідної мови, розраховану на різновікові групи саме малої етнічної громади (д-р. Меїлі Фанг, SOAS). Попередні навчальні матеріали були розширені таким чином, щоб зорганізувати навчальні групи двох рівнів – початкового та середнього. Планується дублювання навчальних підручників англійською, польською, литовською, російською та українською мовами. До підручника передбачено видання супутнього компактдиска із аудіофайлами.

Відтак спрямований на підтримку мови та культурного життя караїмської спільноти науковий проект об'єднав зусилля чотирьох караїмських громад та фахівців-лінгвістів зазначених університетів, що спеціалізуються на підтримці громад, аби допомогти щонайактивнішій кооперації караїмських

громад Польщі, України, Литви та Росії у навчанні рідної мови, розробці нових методів навчання мови та культури і нових навчальних матеріалів, спираючись на все ще наявну в тракайській общині мовну компетенцію. Оскільки попередні мовні школи мали надзвичайне значення для пожвавлення культурного життя караїмської спільноти у світі, в цьому році результати усіх попередніх розробок розміщуються в мережі Інтернет, загальнодоступній усім членам громад в усьому світі. Праця учасників проекту була спрямована на те, щоб посилити мотивацію та ініціативу навчання усіх членів караїмських родин, тому було проведено три навчальних курси за участю усіх членів родин та обов'язкових носіїв мови, що все ще вільно володіють караїмською. Відтак усі батьки дістали допомогу у навчанні власних дітей та онуків рідної мови, самим батькам, хто розуміє мову, проте нею не розмовляє, кілька лінгвістів-тюркологів надали професійну допомогу, щоб активізувати цей пасивний запас та почати використовувати мову активно.

На завершення літньої мовної школи відбулась екзаменація (13.07.2007), членами журі стали представники караїмської інтелігенції та носії мови Йозеф Фіркович (газзан Тракая), Тамара Фіркович (вчитель літньої школи), Софія Абкович, Софія-Анна Дубінська, Юзеф Фіркович, Шимон Юхневич, Марек Лавринович, Лідія Машкевич, Софія Робачевська та Юля Тимфович.

На екзаменації усіх учасників літньої школи було розбито на 10 груп, що представили й розіграли в ролях укладені ними самими караїмські діалоги та полілоги. Наприклад, наймолодші учасники (віком до 7 років) представили пісні та діалоги, написані спеціально для літньої школи докторантом університету Уппсала Жузаною Олак; дорослі учасники з України та Росії інсценізували караїм-

ською мовою «Івана Сусаніна», де роль Сусаніна зіграла Поліна Сінані. Поєднанням архаїчного та сучасного, що актуалізує минуле, запам'ятались сценки «5-й елемент» та «Тракай гангстерлер» («Тракайські гангстери») учасників з Литви та Польщі, «Попелюшка, перелицьована по-караїмському» литовської молоді, «Караїмські туристи в Нью-Йорку» шведських та американських лінгвістів тощо. Професор із Польщі Шимон Пілецки написав для програми власне есе з віршами.

Урочисте екзаменування учасників та наступне вручення призів переможцям літньої школи відбулось у Будинку культури Тракая. Всіх учасників програми зачарували професійні співи лауреата Всесвітнього фестивалю тюркських народів у м. Стамбулі з України Поліни Сінані та народні танці вперше об'єднаного колективу юних караїмських танцюристів Тракая («Сандухач») та Польщі («Достлар»). Так само вперше в історії проекту відбулась постановка спеціально написаної для мовної школи цього року театральної вистави «Ступеч» за мотивами старовинної кримської караїмської легенди «Біг поміг».

Учасники літньої школи відвідали караїмську кенесу в Тракаї, єдину у Європі острівну фортецю Вітовта, історичний музей міста та етнографічну виставку караїмів, мали нагоду щодня куштувати старовинні караїмські страви у двох національних караїмських ресторанах та в гостях у родинях літніх тракайських караїмів.

Школа завершилась, та вже прийнято рішення про проведення літніх шкіл у 2008-му та 2009 роках. Робочими групами планується проведення симпозіумів в університетах – партнерах проекту. Ми впевнені, що в майбутньому Литва, Польща, Росія, Україна ще почують про видатних культурних діячів свого караїмського народу – учасників цікавого наукового семінару.

І.М. ДРИГА